

LOVLIGT BYTTE?

Utredning om bluffakturor

INNEHÅLL

3. INLEDNING

4. BLUFFAKTUROR UR ETT AVTALSRETTSLIGT PERSPEKTIV

- 4. Att sluta avtal
- 5. Ogiltigförklaring av avtal
- 7. Behörighet att sluta avtal

8. BEVISVÄRDERING I TVISTEMÅL ANGÅENDE BLUFFAKTUROR

11. FÖRLIKNING

12. STÄMNINGANSÖKAN OCH ÅTERKALLELSE

12. RÄTTSSKYDD, RÅDGIVNING OCH RÄTTSHJÄLP

13. GRUPPRÄTTEGÅNG

14. INKASSOVERKSAMHET

15. KRONOFOGDEMYNDIGHETEN OCH KREDITUPPLYSNING

16. MARKNADSFÖRING

20. BLUFFAKTURERING UR ETT STRAFFRETTSLIGT PERSPEKTIV

- 23. Påföljd

24. UTBLICK I EUROPA

- 29. Sammanfattning av läget i Europa

30. FINNS DET NÅGRA LÖSNINGAR PÅ PROBLEMET?

- 31. Kan ogiltighetsgrunderna i 3 kap AvtL ge ett bättre skydd mot bluffakturor?
- 31. Domstolens roll
- 33. Skärpta inkassoregler
- 33. Minskad offentlighet vid ansökan om betalningsföreläggande
- 34. Ökade incitament till att använda marknadsstörningsavgiften i större utsträckning
- 34. Bedrägeribrottet
- 35. Centralisering av arbetet mot bluffakturor och ökat samarbete bland myndigheter
- 35. Åtgärder på EU-nivå

INLEDNING

Bluffakturor är ett växande problem i Sverige och i övriga Europa. Brottsförebyggande Rådets (BRÅ) statistik visar att 16 977 bedrägerier med hjälp av bluffakturor anmäldes under 2011, vilket innebär en ökning med 29 % från föregående år. Om inget görs kan det i ett kort perspektiv leda till att fler företagare drabbas, ökade kostnader för både samhälle och företagarna samt ett ökat tryck på rättsväsendet. På lång sikt kan det leda till att färre väljer att starta företag och att förtroendet för rättsstaten hotas.

Bluffaktura är ett samlingsbegrepp för krav på betalning för en vara eller tjänst som det drabbade företaget aldrig beställt eller fått levererad. Det kan handla om exempelvis utskick av erbjudanden som ser ut som fakturor eller helt och hållet påhittade fakturor. I vissa fall föregås bluffakturan av telefonsamtal varigenom det drabbade företaget på olika sätt vilseleds till att ingå avtal eller tro att avtal redan ingåtts. Om det drabbade företaget inte betalar bluffakturan direkt, följer ofta hot om inkasso och ansökan om betalningsföreläggande hos Kronofogdemyndigheten. Indrivningsförsöken kan vara aggressiva och uppfattas många gånger som mycket besvärande och även skrämmande av det drabbade företaget. I vissa fall går bluffföretaget med på att efterge en

del av fordringen och i gengäld slipper det drabbade företaget tvista om fordringen i domstol. Effekten är att många företagare betalar trots att de egentligen inte har någon skyldighet därtill då fakturan i grunden är falsk och det eventuella avtal som uppstått i sig är att anse som ogiltigt. Med benämningen bluffföretag menas de företag vars verksamhet innefattar utsändande av bluffakturor till andra företag eller privatpersoner.

Företagarna har en god insyn i dess medlemmars situation och hur problemet uppfattas ur medlemmarnas synvinkel. Men hur ser problemet ut från en juridisk synvinkel? Hur behandlas fall av bluffakturor i de svenska domstolarna och vad tar domstolarna hänsyn till gällande bevisning? Problemet är inte unikt för Sverige och frågan kan då ställas vilka åtgärder som tagits i andra europeiska länder? Finns det några lösningar som kan appliceras delvis eller i sin helhet i Sverige?

Utöver att besvara ovanstående frågor avser rapporten att behandla relevant lagstiftning, identifiera problem kring sådan lagstiftning samt föreslå lösningar på problemen. Utredningen är gjord av Angelica Lundqvist på uppdrag av Företagarna.

BLUFFFAKTUROR UR ETT AVTALSÄTTSLIGT PERSPEKTIV

När en bluffaktura ska angripas på ett civilrättsligt plan aktualiseras oftast tre olika huvudfrågor:

1. Har ett avtal slutits?
2. Om avtal slutits, kan det ogiltigförklaras?
3. Har den personen som slutit avtalet haft behörighet och befogenhet därtill?

ATT SLUTA AVTAL

Utgångspunkten för hur avtal sluts i svensk rätt är den s.k. anbud- och acceptmodellen som innebär att då ett anbud accepteras inom ramar som anges i Avtalslagen (AvtL) uppstår ett bindande avtal. Med andra ord krävs en accept och någon form av negativ avtalsbindning är i allmänhet inte genomförbar (annat än i fall som inte är relevanta för denna studie). Med andra ord kan man alltså inte bli bunden genom att exempelvis få skriftligt material tillsänt sig som anger att man blir bunden av avtalet om man inte inom viss tid motsäger det. Betalar man däremot fakturan eller börjar använda eventuell produkt som man fått tillsänt sig, kan detta vara att anse som konkludent handlande, vilket innebär att man genom sitt handlande har accepterat anbudet. Med anledning därav är det inte ovanligt att metoden används då den kan leda till avtalsslut p.g.a. mottagarens okunnighet om rättsläget. Detta kan exempelvis vara fallet vid en del typer av bluffaktura då en ogrundad faktura sänds ut i hopp om att mottagaren ska betala och denne gör det. Det ska dock påpekas att avtalet kan ogiltigförklaras ändå enligt 3 kap. AvtL. Vidare är metoden otillbörlig enligt Marknadsföringslagen och kan förbjudas av Konsumentombudsmannen eller Marknadsdomstolen (MD) (mer om detta under tillhörande rubrik).

Utöver kraven på anbud och accept, krävs det att vissa grundläggande avtalsfakta föreligger för

att ett bindande avtal ska kunna anses ha uppstått. Först och främst måste det finnas en tydlig viljeförklaring från vardera avtalsparten. Med viljeförklaring menas dels att den som avger viljeförklaringen ska ha vilja eller avsikt att vanligen "binda sig" enligt förklaringens innehåll, dels att avsikten ska ha kommit till ett för motparten uppfattbart uttryck. Vad som utgör en sådan godtaggen viljeförklaring måste ses med bakgrund mot vad som är brukligt i sådana situationer. Även om det krävs avsikt att rättshandla, så är det befogade intrycket av rättshandlande som ges upphov till det avgörande. Saknas viljeförklaring är det en grundläggande brist i avtalsfakta och ett bindande avtal kan inte anses ha kommit till stånd.

För att ett bindande avtal ska anses ha kommit till stånd måste dessutom rättshandlingen riktas till en person eller ett företag, med andra ord måste en adressat tydligt anges. Utan adressat föreligger brist i avtalsfakta och avtal kan inte anses ha kommit till stånd. Vidare är en rättshandling oduglig när dess innehåll inte kan fastställas. Det uppställs dock inga stränga krav på att innehållet ska anges fullständigt då vissa luckor kan fyllas ut i efterhand. Exempelvis kan priset hållas öppet vid köp, om tvist uppstår får utfyllande regler användas för att bestämma avtalets innehåll.

OGILTIGFÖRKLARING AV AVTAL

Har ett avtal inte kommit till stånd så som beskrivits ovan, blir ogiltighetsgrunderna aldrig aktuella. Dessa tillgrips nämligen först då ett bindande avtal uppstått, men p.g.a. omständigheter antingen vid avtalets slutande eller därefter är att anse som ogiltigt och därmed inte kan åberopas gentemot medkontrahenten.

De flesta av ogiltighetsgrunderna i 3 kap. AvtL har motsvarigheter i Brottsbalken (BrB), men parallelliteten till trots kan i vissa fall ogiltighetsgrunder göras gällande enligt AvtL trots att straffbarhet inte föreligger. Detta kan bl.a. bero på att rekvisiten i de olika regelsystemen inte helt korresponderar med varandra eller att olika beviskrav ställs.

Det svikliga förledandet i 30 § AvtL har sin motsvarighet i bedrägeribrottet i 9 kap. 1 § BrB. Då en rättshandling framkallats genom svikligt förledande och den som vilselett sin motpart insett eller borde insett vilseledandet är rättshandlingen inte gällande mot den som förletts. Både positivt oriktiga uppgifter och förtigande kan innebära svek, men det kan dock inte lika ofta anses vara svikligt att förtiga omständigheter som att uppge oriktiga uppgifter. Det svikliga förledandet ska även vara orsaken till att rättshandlingen företogs. Har det väl visats att motparten svikligen uppgett eller förtegat omständigheter som kan antas vara av betydelse för rättshandlingen, ska orsakssambandet presumeras. Till skillnad från sin motsvarighet i BrB kräver inte AvtL att någon vinning eller förlust ska ha uppstått i och med förledandet.

Även en rättshandling som annars vore att anses som giltig kan förklaras ogiltig då ett åberopande av den skulle anses strida mot tro och heder. Bestämmelsen i 33 § AvtL siktar på situationer där omständigheterna vid rättshandlingens tillkomst är sådana, att det skulle strida mot tro och heder att med vetskap om dem åberopa rättshandlingen. Vidare krävs att medkontrahenten haft vetskap om de ohederliga

omständigheterna redan vid avtalets ingående. Bestämmelsen omfattar inte sådana situationer då motparten handlat vårdslöst genom att inte ta reda på förhållandena.

Det krävs inte framkallande av villfarelsen eller rättshandlingen, utan det räcker med ett ohederligt passivt utnyttjande av situationen. Detta kan jämföras med bestämmelsen om svikligt förledande där det krävs att rättshandlingen framkallats genom det svikliga förfarandet, d.v.s. uppsåtligt skapande av den situation som leder till rättshandlingen samt att medkontrahenten borde inse att rättshandlingen tillkommit genom svikligt förledande. Bestämmelserna kompletterar därmed varandra då de tar sikte på olika situationer som angränsar till varandra. Dock har 33 § AvtL tillämpats med stor varsamhet i praxis och frågan är om dess tillämpningsområde behöver utökas.

Förvillande skriftligt material som skickas ut och som i och med att företagaren skriver på innebär att avtal om tjänst sluts, är många gånger att anse som svikligt förledande eller i strid mot tro och heder om materialet är uppenbart förvirrande. Detta kan vara fallet då exempelvis ett erbjudande innehåller flera otydligheter som är ägnade att vilseleda läsaren om erbjudandets ursprung och innehåll.¹ I denna typ av fall där avtal slutits och betalning skett och det drabbade företaget först efteråt inser att det blivit lurat, går det att återkräva betalningen då avtalet ogiltigförklaras.

Lindrigt tvång i 29 § AvtL åberopas sällan i mål om bluffakturor, men bestämmelsen är ändå inte helt utan betydelse i denna studie. Det skulle förklarligt kunna beskrivas så att lindrigt tvång tar sikte på då någon tvingar sin motpart till att företaga en rättshandling på annat sätt än genom våld eller hot om våld. Bestämmelsen skulle kunna vara aktuell för uppdatering så att den lättare träffar situationer då bluffakturor inte föregås av ett tydligt vilseledande. Exempelvis skulle

¹ Se Svea hovrätt, mål FT 7699-03.

situationen då ett bluffföretag genom hot om inkasso och ansökan om betalningsföreläggande får ett företag att betala en faktura kunna täckas.

Avtalsvillkor kan även jämkas eller lämnas utan avseende enligt 36 § AvtL om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt. Bestämmelsen är klausulinriktad och utgångspunkten är att oskälighetsprövningen skall ske av ett bestämt villkor i förhållande till avtalet som helhet, men även andra delar av avtalet kan jämkas eller lämnas helt utan avseende om det är nödvändigt.

Även om bestämmelsen oftast tillämpas på konsumentförhållanden där styrkeförhållandet är uppenbart ojämnt, är jämningsbestämmelsen avsedd att kunna tillämpas även mellan jämstarka parter, t.ex. i affärsförhållanden mellan lika mäktiga företag. Jämkning kan rent av ske till förmån för den starkare parten. Underlägsen ställning är med andra ord inte en förutsättning

för tillämpning av bestämmelsen, men domstolen ska ta särskild hänsyn till om så är fallet. Det förefaller dock vara av betydelse att den som begär jämkning är skyddsvärd enligt generalklausulens andra stycke. Motiven till AvtL nämner rent utav att lagen även syftar till att ge ökat skydd för småföretagare, men det får ändå konstanteras att småföretagarskyddet med stöd av 36 § AvtL är bräckligt.

Lämnande av oriktiga uppgifter kan, förutom ogiltigförklaring p.g.a. svikligt förledande, leda till jämkning av avtalet i enlighet med 36 § AvtL. En sådan oriktig uppgift kan vara påstående om att det finns avtal sedan tidigare som endast är i behov av förlängning. Det måste dock framgå av bevisningen att en sådan oriktig uppgift lämnats och att det inte är en missuppfattning från det drabbade företags sida. Vidare måste det hållas i åtanke att alla tingsrätter (TR) inte är lika generösa vid tillämpningen av 36 § AvtL mellan näringsidkare.²

Problem: Svikligt förledande i 30 § AvtL täcker inte alla situationer av bluffakturor.

Förslag på lösning: Uppdatera 30 § AvtL så att det täcker samtliga fall av bluffakturor.

Förslag på lösning: Uppdatera 29 § AvtL så att den omfattar fall då hot om bl.a. ansökan om betalningsföreläggande får en företagare att betala bluffakturor.

Problem: 33 § AvtL tillämpas varsamt i praxis.

Förslag på lösning: Utvidga tillämpningsområdet så att den träffar fler situationer med bluffakturor och därmed används mer effektivt.

Problem: 36 § AvtL tillämpas inte i dess tänka omfattning gällande småföretagare.

Förslag på lösning: Uppdatera paragrafen så att större hänsyn tas till småföretagares behov av skydd.

² Se exempelvis Stockholms TR, mål FT 19573-909, där domstolen tillämpade 36 § AvtL. Domstolen konstaterade att trots att domstolar normalt bör avhålla sig från att justera innehållet i avtal mellan jämstarka parter i ett affärsförhållande, aktualiseras inte den synpunkten då det är fråga om jämkning p.g.a. att en näringsidkare utsatts för ett otillbörligt förfarande vid avtalets ingående.

BEHÖRIGHET ATT SLUTA AVTAL

En vanlig invändning vid tvister om bluffakturor är att om ett avtal kan anses ha ingåtts så har den som slutit avtalet inte haft behörighet eller befogenhet därtill. För att ha behörighet att ingå avtal för annans räkning krävs att man innehar en fullmakt av något slag. Fullmaktens yttre gränser benämns behörighet och inskränkningar i behörigheten benämns befogenhet. Då en fullmäktig handlar utanför sin behörighet är rättshandlingen inte gällande mot huvudmannen oavsett vad tredje man insett eller borde insett. Handlar däremot en fullmäktig i strid med befogenheten är huvudmannen bunden av rättshandlingen endast då tredje man var i god tro.

Då det är en anställd i företaget som slutit avtalet är det oftast fråga om en s.k. ställningsfullmakt och omfattningen av en sådan fullmakt bestäms av lag eller sedvänja. För att beskriva sedvänja använder motiven till AvtL uttryck som "gängse skick och bruk" och "den allmänna rättsuppfattningen". Exempelvis kan en kontorschefs

ställning i en organisation ta sig uttryck i att den som i telefon ber att få tala med honom blir kopplad till honom och som symbol den titel han bär med huvudmannens medgivande.

Kopplingen av omfånget av ställningsfullmakten till den sedvanliga uppfattningen av ställningens karaktär har medfört, att ställningsfullmakten blir de schablonartade och i det dagliga livet ofta upprepade rättshandlingarnas särskilda partsbindningsmedel och därmed normalt angår smärre belopp. Någon sedvänja hinner aldrig utbilda sig i relation till en konkret ställning då det handlar om ovanliga och mer omfattande affärstransaktioner. Det har i mål gällande bluffakturor ansetts att varken ett butiksbiträde eller en ekonomiassistent haft behörighet att sluta avtal om marknadsföring. Detta trots att tredje man vid avtalsslutandet frågat "och du som har behörighet att sluta detta avtal, du heter?", varvid personen ifråga svarat med sitt namn.³

³) Eskilstuna TR, mål FT 3478-10 och Örebro TR, mål FT 4769-11.

BEVISVÄRDERING I TVISTEMÅL ANGÅENDE BLUFFAKTUROR

Problem: Bevisvärderingen skiljer sig åt i olika svenska domstolar.

Förslag på lösning: Öka kunskapen hos svenska domare om bluffakturor.

Förslag på lösning: Skapa en enhetlig bevisvärdering genom att utbilda svenska domare i ämnet.

Det föreligger stora skillnader i domstolarnas bevisvärdering. Ibland fästs stor tilltro till det drabbade företags företrädares vittnesmål trots att dessa kan totalt motsäga exempelvis en inspelning som blufföretaget lägger fram som bevisning. Vittnesmålet har då ansetts vara så trovärdigt att inspelningen inte räcker och högre krav har ställts på blufföretaget att producera bevis för avtalets existens då inte hela samtalet finns med på inspelningen.⁴ Likaså tillmättes vittnesmålet i ett fall stor tilltro då vittnet hävdade att hon aldrig accepterat något anbud. Vittnesmålet ställdes mot inspelningen, varvid det inte kunde anses bevisat att hon accepterat ett anbud. Blufföretaget ansågs därmed inte ha bevisat att avtal kommit till stånd. Fallet är intressant då beviskravet ställdes väldigt högt, men i denna fråga agerar långt ifrån alla domstolar enhälligt varför det torde vara osäkert att endast förlita sig på det drabbade företags eget vittnesmål som enda bevisning.⁵ I andra fall har nästintill ingen tilltro fästs vid det drabbade företags företrädares vittnesmål.⁶ Detta kan bero på att lång tid förflutit sedan det påstådda avtalet slöts vilket påverkar ett vittnes trovärdighet, men vissa domstolar värderar i allmänhet inspelningen högre och trovärdigare än ett vittnesmål. Givetvis kan kvalitén på inspelningen och exakt vad som sägs få betydelse för vilket bevisvärde den tillmätts och likaså kan vissa vittnen framstå som mer trovärdiga än andra.

Ibland tar det flera år innan blufföretaget stämmer in och då sätts otroligt låg tilltro till vittnesmål.⁷ I princip är ljudinspelningen eller annan skriftlig bevisning det enda som håller som bevisning i den situationen, vilket innebär att blufföretaget oftast går som vinnande part ur tvisten. Även om ett blufföretag återkallar sitt inkassokrav behöver inte fordringen nödvändigtvis vara avskriven. I värsta fall preskriberas inte fordringen förrän tio år senare om inte blufföretaget innan dess återigen försöker kräva in beloppet. Som drabbat företag kan det i denna typ av situation därför vara av vikt att försöka få en

skriftlig bekräftelse på att fordringen är avskriven eller att någon fordring inte existerar.

Om blufföretaget vägrar gå med på att skriva av fordringen finns alltid möjligheten för det drabbade företaget att själv stämma in blufföretaget. Domstolen kan då fastställa att avtal inte föreligger och att betalningsskyldighet därmed inte heller föreligger. Om fakturan redan betalats kan det i vissa fall även vara möjligt att återkräva pengarna. Som exempel kan nämnas ett fall som avgjordes i Uppsala TR där det drabbade företaget stämde blufföretaget.⁸ Det drabbade företaget kallade ett flertal vittnen som även de blivit uppringda av blufföretaget och därmed utsatta för samma typ av bedrägliga beteende. Detta visade vilka försäljningsmetoder som användes och styrkte påståendet att det i samtalet mellan parterna sades andra saker av vikt men som inte upptogs av inspelningen. I det aktuella fallet handlade det om ett blufföretag som ringde upp och påstod att någon annan ville registrera företags namn på olika toppdomäner. Blufföretaget erbjöd därmed en chans för företaget att registrera sitt eget namn innan konkurrenten till en viss kostnad. TR frångick huvudregeln att den som påstår en omständighet ska ha bevisbördan härför, då det ansågs vara mycket svårt för företaget att visa att några konkurrerande klienter aldrig funnits. Det fick däremot anses övervägande sannolikt att någon sådan konkurrerande klient inte funnits och det konstaterades att blufföretaget måste haft lättare att säkra bevisning om dessa omständigheter. Bevisbördan lades på blufföretaget som inte lyckades visa att det fanns någon annan innan som ville registrera domän, varför det drabbade företaget fick rätt. Det var nämligen den vilseledande uppgiften om att det fanns en konkurrerande klient som fick de drabbade företagen att sluta avtal, varför avtalen var att anse som ogiltiga.

Det är den som påstår att avtal finns som har bevisbördan härför. De blufföretag som driver tvisten i domstol är oftast de som genom telefon-

⁴) Se exempelvis Göteborgs TR, mål FT 1731-11. ⁵) Nyköpings TR, mål 2912-09. ⁶) Se exempelvis Nyköpings TR, mål FT 3767-10. ⁷) Se exempelvis Ångermanlands TR, mål FT 3220-11, där det vid huvudförhandlingen förflutit två år sedan telefonsamtal och vittnesmålet därmed skulle bedömas med försiktighet. Jfr även Stockholms TR, mål T 5952-09, där ett flertal tandläkare blivit utsatta för bluffakturor som föregåtts av telefonsamtal. P.g.a. tiden som förflutit sedan telefonsamtalen ägde rum, tillmättes vittnena låg tilltro och deras uppgifter bedömdes med försiktighet. ⁸) Uppsala TR, mål FT 1700-09.

samtal vilselett det drabbade företaget att ingå avtal och deras bevisning består oftast av en inspelning som endast återspeglar en bråkdel av samtalet. Det har visat sig framgångsrikt att som drabbat företag tillkalla ett flertal vittnen som själva blivit utsatta för det ifrågasvarande bedrägeriet. Det visar på omständigheten att det kan ha förelegat andra omständigheter än endast dem som spelats in, varvid bluffföretaget får svårt att bevisa att avtal faktiskt ingåtts. Bluffföretagets trovärdighet sänks och det drabbade företagens påståenden styrks.⁹

I ett fall ansågs det faktum att endast en liten del av samtalet spelats in och att försäljaren själv inte kom ihåg något från samtalet utgöra en utredningsbrist. I det aktuella fallet påstod företrädaren för det drabbade företaget att denne kommit i vidare diskussioner angående avtalet efter det att inspelningen avslutats. Detta väckte tvivel angående om avtal verkligen slutits och det kunde det inte anses visat att avtal förelåg.¹⁰

Som tidigare nämnts krävs det att avtalets innehåll, avtalsparter och accept framgår av inspelningen för att avtal ska kunna anses ha ingåtts. Med andra ord måste grundläggande avtalsfakta föreligga. Exempelvis kan inte, mot en parts bestridande, enbart en ljudinspelning där tydlig viljeförklaring inte framgår inte anses vara tillräcklig för att visa att avtal har ingåtts.¹¹ Framgår avtalsparter, vad avtalet avser samt en tydlig accept på inspelningen så blir det däremot väldigt svårt att motbevisa att ett avtal ingåtts.

Det är inte helt ovanligt att företag som stämts in till tingsrätten av bluffföretag undviker att sända in svaromål och dessutom undviker att närvara vid förhandling. Detta resulterar i denna typ av tvister nästan alltid i att målet avgörs genom tredskodom. En tredskodom innebär att domstolen avgör tvisten i ena partens frånvaro och då ges bifall till närvarande partens yrkanden så länge de är skäligen. Tredskodomar kan återvinnas, men endast en gång, trots detta är det viktigt att närvara för att få en möjlighet att försvara sin

ståndpunkt. Om man hade trott att det inte fanns någon chans att vinna från början, är det bättre att betala istället för att dra ut det i en långdragen process. En svarande som närvarar vid förhandling och bestrider samt lägger fram eventuell bevisning, resulterar åtminstone i att bluffföretagets bevisning måste prövas och att de inte kommer lätt undan.

Det är inte helt ovanligt att det drabbade företaget försöker invända att inspelningen blivit manipulerad. Vid detta påstående faller det på den som invänder att visa att invändningen stämmer. Bevis måste med andra ord läggas fram som visar att inspelningen faktiskt är manipulerad och detta är mycket svårt att åstadkomma. Svea hovrätt (HovR) har uttalat att det får anses ankomma på den som gör en sådan invändning att åtminstone göra denna antaglig.¹² Invändningen är med andra ord inte så användbar och det är bättre att lägga krut på invändningar gällande avtalets existens (som bluffföretaget måste bevisa) och att avtalet är ogiltigt. I vissa fall kan även invändning angående en fullmakts omfattning hos den som slutit avtalet för företaget vara framgångsrikt.

Det får hållas i åtanke att endast de bluffföretag som anser sig ha någon chans att vinna tvisten i domstol kommer att driva den vidare. Därav är det endast den typen av tvister vi kan ta ledning och lärdom av när det gäller förfarandet i domstol. I den typen av fall handlar det många gånger mer om tveksamma metoder att sluta avtal på än de mest renodlade bluffar som även de förekommer. Det är också därför som den typen av bluffaktörer ibland faktiskt får rätt i domstol. Även om det är tveksamma affärsmetoder kan det ibland vara så att bevisen visar på att ett giltigt avtal slutits och att det mer handlar om en dålig affär än en renodlad bluff. De bluffare som försöker kräva in pengar grundande på fakturor som är en total bluff och där något samtal inte spelats in eller kanske inte ens ägt rum, kommer aldrig driva frågan vidare då de inte har någon bevisning som kan användas vid en rättegång.

FÖRLIKNING

Långt ifrån alla tvister gällande bluffakturor blir avgjorda genom huvudförhandling. Många gånger återkallas stämningsansökan antingen för att svaranden har betalat fordringen eller för att parterna har förlikats. Förlikning kan nås både på egen hand genom samtal som förs mellan parterna utanför domstolens regi och genom domstolens handledning vid muntlig förberedelse. I vissa fall väljer parterna att stadfästa förlikningen i dom och som en del av utredningen har stadfästa förlikningar studerats. Det ska påpekas att domstolen/domaren enligt Rättegångsbalken (RB) är skyldig att i ett första skede arbeta för att parterna förlikas. Detta i kombination med att arbetsbördan på domstolarna är stor samt att dessa tvister oftast handlar om mindre belopp, kan många gånger resultera i ett starkt förespråkande av domaren för att parterna ska möta en överenskommelse istället för att gå vidare till huvudförhandling. Nackdelarna med huvudförhandling räknas ofta upp för parterna (såsom kostnader och ovissheten med utgången) samt fördelarna med en förlikning. För en småföretagare utan ombud kan det, med domarens varningar ringande i öronen, te sig skrämmande att gå vidare till huvudförhandling och en förlikning låter sannolikt väldigt lockande. Den förlikningsvänliga RB bidrar därmed till att parterna i tvister gällande bluffakturor många gånger förlikas och därmed pengar inflyter till den bluffakturerande verksamheten.

Av de stadfästa förlikningar som studerats går det att konstatera att många parter är villiga att

mötas på hälften av det krävda beloppet. Dock finns det även de förlikningar där det överrens-komna beloppet klart understiger hälften av det krävda beloppet och de förlikningar där det överrens-komna i princip motsvarar det krävda beloppet utan ränta.

Förhandlingsläget vid en eventuell förlikning beror på omständigheterna i det enskilda fallet. Är bevisningen stark för att avtal finns kan det vara fördelaktigare att gå med på att betala en del av det krävda beloppet direkt istället för att strida i domstol med risken att behöva betala hela beloppet. Risken att betala motpartens rättegångskostnader måste också tas med i beräkningen, men då det oftast är fråga om småmål är risken begränsad till att eventuellt behöva betala en timmes rådgivning för motparten samt eventuella resekostnader och utgifter för vittnen. Även om företagaren kan känna sig lurad, kan det rent juridiskt sett vara så att ett avtal slutits och att det är svårt att bevisa en ogiltighetsgrund eller på annat sätt gå vinnande ur tvisten.

Problem:

Förlikningsplikten gynnar bluffföretagens verksamhet

Förslag på lösning:

Begränsa domstolen skyldighet att verka för att parterna förlikas.

STÄMNINGSANSÖKAN OCH ÅTERKALLELSE

Flertalet av alla de stämningsansökningar som kommer in till tingsrätterna och som med stor sannolikhet rör sig om bluffakturor återkallas innan målet tas upp till huvudförhandling. Ett mönster som syns är att många av stämningsansökningarna återkallas strax innan muntlig huvudförhandling. Många gånger dras förfarandet ut på tiden genom att kåranden ansöker om uppskov för inlagor, inte kan närvara vid muntlig förhandling och därmed måste ny tid sättas ut o.s.v.

Det kan vara värt att fråga sig om det inte är så att många av de bluffande företagen sätter det i system att genom att väcka stämning mot sin motpart försöker skrämman denne till att betala fordringen. Företagaren känner sig då pressad att betala för att slippa en rättslig process. Dessutom är incitamentet till att förlikas större om motparten känner sig pressad varvid bluffföretaget har en större chans att i alla fall få in en del av det krävda beloppet.

Problem:

Att stämma in det drabbade företaget används som påtryckningsmedel för att få denne att betala eller åtminstone gå med på förlikning.

Förslag på lösning:

Göra den rättsliga processen mindre skrämmande för den lilla företagaren.

RÄTTSSKYDD, RÅDGIVNING OCH RÄTTSHJÄLP

Rättsskyddet är en försäkring som täcker rättegångskostnader enligt vissa i försäkringen nämnda villkor. Rättsskydd ges inte vid tvister då det yrkade beloppet understiger 0,5 basbelopp. Då bluffakturor många gånger rör denna typ av mindre belopp täcker försäkringen inte kostnader för exempelvis ombud.

Rättshjälpen är subsidiär till rättsskyddet och ges i princip inte till företag. Rättshjälp ges endast till företag under mycket speciella omständigheter. Rådgivning i upp till två timmar till fastställd taxa har dock alla, även företagare, rätt till. Den fastställda taxan är lägre än vad de flesta ombud tar per timme.

Då det yrkade beloppet understiger 0,5 basbelopp avgörs målet som förenklat tvistemål (även kallat småmål), vilket innebär att möjligheten för vinnande part att få sina rättegångskostnader ersatta är starkt beskurna. Tanken med dessa mål är att parterna ska kunna föra talan utan ombud, bortsett från eventuellt en timmes rådgivning. Förenklat sagt finns endast möjlighet till ersättning för vinnande part för en timmes rådgivning och eventuella resekostnader och vittneskostnader.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att vid tvister rörande bluffakturor är möjligheten för företag att få sina rättegångskostnader

ersätta mycket begränsade. Småföretag förväntas processa utan ombud mot ett bluffföretag som har drivit denna typ av tvister ett flertal gånger och oftast har någon typ av ombud. Risken är stor att bli tvungen att betala omkostnader för tvisten själv, vilket i värsta fall kan överstiga det ursprungliga fakturerade beloppet. Detta blir en bidragande faktor till varför företag många gånger väljer att betala bluffakturan trots vetskapen om att de blivit lurade.

Problem:

Risken för omfattande rättegångskostnader verkar avskräckande för drabbade företag att driva tvisten i domstol.

Förslag på lösning:

Utöka rättsskyddet till tvister gällande belopp under 0,5 basbelopp.

GRUPPRÄTTEGÅNG

Det finns möjlighet för en kârändande att väcka talan för en hel grupp i ett tvistemål.¹³ De övriga gruppmedlemmarna kommer inte vara parter i målet utan företräds av kârändanden. För att sådan grupptalan ska få föras råder ombudstvång och kârändanden får således inte föra sin egen talan. Eftersom gruppmedlemmarna inte är parter i målet är de inte skyldiga att stå för rättegångskostnader annat än under vissa särskilda omständigheter. I övrigt gäller de vanliga reglerna i RB för hur rättegångskostnader ska fördelas mellan parterna i målet.

Problem:

Risken för omfattande rättegångskostnader avskräcker från att väcka talan mot bluffföretagen.

Förslag på lösning:

Skapa möjlighet att föra grupptalan där samtliga gruppmedlemmar ansvarar för sin del av rättegångskostnaderna..

INKASSO- VERKSAMHET

Det kan vara svårt att skilja på vad som är en betalningspåminnelse och vad som är ett inkassokrav. Ett inkassokrav innehåller alltid någon typ av legal påtryckning, exempelvis hot om exekutiva åtgärder såsom ansökan om betalningsföreläggande hos Kronofogdemyndigheten eller andra rättsliga åtgärder. Fakturor och betalningspåminnelser hanteras inte av inkassolagen. Bluffakturor kan många gånger likna inkassokrav vilket kan göra att det drabbade företaget känner sig pressat att betala. Det händer även att bluffföretagen anlitar inkassobolag för att driva in fordringarna. Ett inkassobolag bör dock inte skicka inkassokrav om det finns skäl att tro att fordringen är obefogad. Inkassobolaget har därför en skyldighet att kontrollera grunden för fordringen.

Datainspektionen har till uppgift att se till att inkassolagen följs och att verksamhet drivs enligt god inkassosed. Detta sker genom löpande kontakter och inspektioner hos inkassobolagen. Normalt krävs Datainspektionens tillstånd för att bedriva inkassoverksamhet men detta gäller inte för att driva in egna fordringar eller fordringar som uppstått inom samma concern s.k. koncer-ninkasso. Hederliga inkassobolag följer i princip god inkassosed och bedriver sin verksamhet såsom lagen stadgar.

Ett allt vanligare förekommande fenomen är dock att bluffföretagen startar egna inkassobolag som ska driva in fordringarna. Dessa bolag kan bedrivas antingen som fristående företag med tillstånd från Datainspektionen eller som dotterbolag som då inte kräver tillstånd. Att dessa bolag driver in fordringar som är obefogade och struntar i att kontrollera grunden för fordringarna får anses självklart.

Den som bedriver verksamhet som strider mot inkassolagen kan riskera fängelse eller böter och Datainspektionen får vid sin tillsynsverksamhet använda sig av vite. Trots att dessa påföljder finns tillgängliga vid överträdelser av inkassolagen är frågan ändå om reglerna för bedrivandet av verksamheten behöver skärpas.

Problem:

Bluffföretagen bedriver egna inkassobolag som driver in ogrundade fordringar.

Förslag på lösning:

Skärpning av inkassolagen och utökad tillsyn av inkassobolag som inte kräver tillstånd.

KRONOFOGDEMYNDIGHETEN OCH KREDITUPPLYSNING

I Sverige är det vid kreditupplysning av ett företag möjligt att få information om huruvida det finns några ansökningar om betalningsföreläggande gentemot företaget. Gällande privatpersoner är samma information inte möjlig att erhålla, utan uppgifterna blir offentliga först då det finns ett beslut från Kronofogdemyndigheten eller dom från domstol.

Betalningsanmärkning uppstår med andra ord för företag (dock inte enskild firma) så fort det finns en ansökan om betalningsföreläggande. Det är kreditupplysningsföretagen och inte Kronofogdemyndigheten som registrerar betalningsanmärkningar. Informationen som ligger till underlag för detta hämtas från olika offentliga register, bl.a. Kronofogdemyndighetens.

Betalningsanmärkningar gentemot ett företag kan få förödande konsekvenser för företagets verksamhet då kreditvärdigheten inte anses vara densamma och detta trots att anmärkningarna grundar sig på bluffakturor. Detta resulterar i en skräck hos företag att få en ansökan om betalningsföreläggande emot sig. Resultatet blir att många företag helt enkelt hellre betalar fakturan än att riskera detta, trots att företaget är medvetet om att det rör sig om en bluffaktura. Nyligen infördes möjlighet till rättning i kreditupplysningsföretagens register av uppgifter som

är felaktiga eller missvisande. Kreditupplysningsföretagen är skyldiga att skyndsamt göra en självständig juridisk bedömning av detta om företaget begär det. Vidare är ett inkassoföretag som orsakat en felaktig uppgift skyldig att meddela samtliga rikstäckande kreditupplysningsföretag om felet. Detta åtgärdar en del av ovanstående problem, men inte hela.

Om den felaktiga uppgiften är hämtad ur Kronofogdemyndighetens register, kan företaget vända sig till myndigheten och få uppgiften rättad där istället. Reglerna om rättning trädde i kraft 2008 och det är inte helt fastställt när en uppgift är att anse som missvisande eller vilka bevis som krävs. Det var dock avsikten med regleringen att missvisande uppgifter grundade på bluffakturor skulle omfattas.

Problem:

Rädslan betalningsanmärkning gör att företag betalar bluffakturor trots att de vet att fakturan är ogrundad.

Förslag på lösning:

Gör ansökan om betalningsföreläggande till en icke-offentlig uppgift även gällande företag.

MARKNADS- FÖRNING

Problem: Marknadsstörningsavgiften används i för liten utsträckning.

Förslag på lösning: Öka incitament till att föra enskild talan om marknadsstörningsavgift.

Förslag på lösning: Utöka omfattningen av situationer då KO bör väcka talan om marknadsstörningsavgift.

De civilrättsliga sanktionerna (ogiltighet och skadestånd) siktar på att ge skydd och ekonomisk upprättelse åt de individer, som råkat illa ut p.g.a. ett otillåtet avtalshandlande, och kräver därför vanligen individuellt initiativ för att bli effektiva. De marknadsrättsliga medlen och metoderna däremot innebär ett direkt samhälleligt ingripande för att generellt påverka handlingsvagnorna vid marknadsföring. Utöver syftet att ge konsumenter riktig och väsentlig information, framhäver Marknadsföringslagen (MFL) även näringsidkares intresse av skydd mot otillbörlig marknadsföring. Näringsidkare kan i vissa fall få ersättning för skada, inte bara av ekonomisk natur. MFL har ett eget sanktionssystem och stadgar inga civilrättsliga påföljder såsom ogiltighet eller liknande.

Marknadsföring regleras såväl på nationell nivå som på europeisk nivå och har till syfte att främja konsumenternas och näringslivets intressen i samband med marknadsföring av produkter samt att motverka otillbörlig marknadsföring. All marknadsföring ska stämma överrens med god marknadsföringssed och den som inte gör det är otillbörlig om den i märkbar mån påverkar eller sannolikt påverkar mottagarens förmåga att fatta ett välgrundat affärsbeslut.

Det är förbjudet för näringsidkare att använda sig av aggressiv marknadsföring. Detta är fallet om marknadsföringen innefattar trakasserier, tvång, fysiskt våld, hot eller annat aggressivt påtryckningsmedel. Den aggressiva marknadsföringen är otillbörlig om den i märkbar mån påverkar eller sannolikt påverkar mottagarens förmåga att fatta ett välgrundat affärsbeslut.

Även vilseledande marknadsföring är att anse som otillbörlig om den i märkbar mån påverkar eller sannolikt påverkar mottagarens förmåga att fatta ett välgrundat affärsbeslut. Det är inte tillåtet att vid marknadsföring använda sig av felaktiga påståenden eller andra framställningar som är vilseledande i fråga om näringsidkarens

egen eller någon annans näringsverksamhet. Exempelvis anses det vara vilseledande att uppgge felaktig information gällande näringsidkarens ställning på marknaden eller varunamn. Inte heller vilseledande i form av utelämnande av information är tillåtet.

Vidare är det alltid att anse som otillbörligt att i marknadsföringen inkludera en faktura eller liknande betalningshandling som ger intrycket av att den marknadsförda produkten redan beställts när så inte är fallet. Marknadsdomstolen (MD) har i sin praxis konstaterat att punkt 21 i svarta lista i Direktivet om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden (direktiv 2005/29/EC) bör förstås så att den omfattar bluffakturor och liknande som bifogas eller ingår i t.ex. utskickad reklam eller som på annat sätt utgör led i en näringsidkarens marknadsföring. Det faktum att samma kundnummer hade använts på samtliga fakturor till olika mottagare och den tjänst som utlovats inte hade tillhandahållits, bidrog starkt till antagandet att det rörde sig om s.k. fakturaskojeri.¹⁴

Vid marknadsföring får efterbildningar som är vilseledande genom att de lätt kan förväxlas med någon annan näringsidkarens kända och särpräglade produkter inte användas. Det är inte helt ovanligt att bluffföretagen använder sig av redan etablerade företagsnamn eller namn som i stort sett är identiska med redan existerande företags- eller produktnamn vid sin marknadsföring. Så har exempelvis varit fallet då bluffakturor sänds ut med användandet av namnen E-niro och Emphas vilka är förvillande lika de kända namnen Eniro och Emfas (Din Del). Fakturorna i det aktuella fallet tillställdes Eniros kunder utan att någon föregående beställning skett. På fakturan angavs endast "Administreras av Emphas Ekonomi AB" samt "vänligen notera att vi har nytt bankgirokonton". Fakturorna var dessutom snarlika Din Dels fakturor avseende produkten Emfas.¹⁵

Det krävs inte att någon faktiskt förletts till köp p.g.a. framställningen, utan det avgörande är om framställningen är ägnad att vilseleda. Exempelvis ansågs det vara ägnat att vilseleda då bolaget GN Lokaldelen använde beteckningar som Lokaldelen.com och Lokaldelen på utsända fakturor. Namnen ansågs vara klart förväxlingsbara med TDCF:s produkt Lokaldelen som är en välkänd produkt i Sverige. Då det förelåg en uppenbar risk för att kunderna får uppfattningen att GN Lokaldelen har anknytning till TDCF och att beställningarna/bekräftelserna och fakturorna avser införanden i TDCF:s katalog Lokaldelen, i tryckt form eller på internet var det att anse som ägnat att vilseleda.¹⁶ Vidare har MD i sin praxis konstaterat att den marknadsrättsliga bedömningen ska ske fristående från immaterialrättsliga överväganden. Att bolagsverket registrerat en firma eller ett varumärke hindrar således inte att dess användning kan vara vilseledande enligt MFL.¹⁷

Domstolen kan förbjuda en näringsidkare att vid vite fortsätta med den otillbörliga marknadsföringen. Vid fall gällande bluffakturor har vitet satts från 400 000 upptill 1 miljon kronor. Vitets storlek kan komma att sättas till ett lägre belopp om svaranden är i konkurs. Utöver förbud vid vite, kan en näringsidkare som tillämpat otillbörlig marknadsföring åläggas att betala marknadsstörningsavgift till staten. Marknadsstörningsavgiften kan vara ett belopp på 5 000 – 5 miljoner kronor, men får inte överstiga tio procent av näringsidkarens årsomsättning. Skada som uppstått för annan näringsidkare (eller konsument) p.g.a. den otillbörliga marknadsföringen ska även ersättas.

Talan om förbud eller åläggande får väckas av näringsidkare som berörs av marknadsföringen eller en sammanslutning av konsumenter, näringsidkare eller löntagare. Även Konsumentombudsmannen (KO) kan väcka talan i fråga om förbud eller åläggande. Talan om marknadsstörningsavgift väcks av KO, men om KO väljer att inte föra talan i visst fall kan det göras av en enskild näringsidkare som berörs av marknadsföringen

eller av en sammanslutning av näringsidkare. Detta innebär att varje talan om marknadsstörningsavgift förutsätter ett föregående beslut av KO. Talan om skadestånd kan väckas av den som lidit skada av den otillbörliga marknadsföringen.

Marknadsstörningsavgiften tar sikte på överträdelser av MFL som redan inträffat medan vitessanktionerade förbud tar sikte på eventuella framtida överträdelser. Ett företag kan ådömas både marknadsstörningsavgift och förbud vid vite samtidigt, men eftersom marknadsstörningsavgift inte får åläggas någon för en överträdelse av ett vitessanktionerat förbud eller underlåtenhet att följa ett åläggande är det mest taktiskt att yrka marknadsstörningsavgift i första hand och vitesförbud i andra hand. Om endast marknadsstörningsavgift utdöms och svaranden begår samma typ av överträdelse igen är det sannolikt att denne åter ådöms att betala marknadsstörningsavgift, denna andra gång kan, mot bakgrund av den likgiltighet och nonchalans som svaranden då uppvisar, förmodas att beloppet blir högre än den första gången. Hade däremot både marknadsstörningsavgift och vitesförbud dömts ut vid första tillfället hade någon marknadsstörningsavgift inte kunnat dömas ut vid överträdelserna då detta hade inneburit en överträdelse av ett vitessanktionerat förbud. Det ska även tilläggas att vite enligt förarbeten och praxis bör ligga lägre än en förmodad marknadsstörningsavgift vid upprepade överträdelser. Med andra ord bli det mer kännbart och i längden mer effektivt avskräckande om marknadsstörningsavgift tilldöms i första hand.

Talan om marknadsstörningsavgift förs inte alltför ofta, vilket kan bero på att det alltid kräver ett beslut av KO innan en privat part kan agera. Det finns dock exempel då enskild talan förts angående marknadsstörningsavgift och i ett av fallen förde bland andra Företagarna talan. I målet konstaterade MD att marknadsstörningsavgiften endast kan åläggas näringsidkare och inte privatpersoner. Som bevisning i målet upptogs vittnesmål av en person som sökt arbete hos

bluffföretaget och denne vittnade om de ohederliga metoder som tillämpades då företaget gjorde affärer samt hur de avsiktligt lurade kunder. Även flera företrädare som kontaktats av bolaget hördes som vittnen och skriftlig bevisning togs upp, vilket sammantaget var tillräckligt för att visa att marknadsföringen var otillbörlig.¹⁸

Vid bestämmande av avgiftens storlek togs hänsyn till att det var ovisst om bolaget ens hade utmätbara tillgångar, men därtill togs i beaktande det allvarliga åsidosättandet av MFL i form av fakturaskojeri och behovet av att stoppa den typen av bedrägerilikhande säljmetoder. Därmed konstaterade tingsrätten att marknadsstörningsavgift ändå skulle åläggas. Avgiften skulle minst uppgå till det vitesbelopp som normalt förekommer i samband med förbud mot viss marknadsföring, vilket var 200 000 kr.

Stockholms tingsrätt har i ett annat mål om marknadsstörningsavgift för vilseledande marknadsföring, fört en intressant diskussion om när sådan avgift ska utdömas. Meningen är att avgiften ska tillgripas då den otillbörliga marknadsföringen stör marknadsfunktionen. Sådan störning kan vara om agerandet är av sådant slag att det riskerar att leda till att konsumenterna och andra näringsidkare får en bristande tilltro till en hel bransch eller upplever att vissa specifika försäljningssätt inte är tillförlitliga. Den otillbörliga marknadsföringen får alltså inte ha effekten att en försäljningsmetod generellt kommer att uppfattas som otrygg och opålitlig.

I det aktuella fallet gällde det till konsumenterna riktad marknadsföring avseende prenumerationer på hygienartiklar med påståenden som "gratispaket"/"en kostnadsfri tandborste"/"helt gratis tandborste"/"tandborstar med inga som helst krav". Tackade kunden ja till ett sådant paket, blev denne däremot bunden av en prenumeration i det fall konsumenten inte inom viss tid tackat nej till sådan prenumeration och prenumerationen var inte gratis. Agerandet riskerade att medföra tappat förtroende för försäljning via internet respektive per telefon och därmed störde

agerandet marknadsfunktionen. Det aktuella fallet avsåg visserligen marknadsföring riktad mot konsumenterna, men tillvägagångssättet är inte helt olik den som ibland används vid vissa typer av bluffakturor riktade mot näringsidkare och effekten av bluffakturor i alla dess former är onekligen ett tappat förtroende för försäljning via telefon, internet, post samt fax och därmed torde uttalandet ha tillämpning även i fall då juridiska personer drabbas av den otillbörliga marknadsföringen.¹⁹

Marknadsstörningsavgift torde med anledning av ovan nämnda kunna utdömas i många fall då bluffakturor anses utgöra otillbörlig marknadsföring. Agerandet får i samtliga tänkbara fall anses ha en störande effekt på marknaden. Frågan är om det faktum att KO har primär talerätt i dessa frågor utgör ett hinder för privata aktörer såsom Företagarna att agera i sina medlemmars intressen och i fler fall kräva att marknadsstörningsavgift ska åläggas bluffföretag. Ytterligare frågor är om KO själv borde väcka talan om marknadsstörningsavgift oftare och om omfattningen av situationer då denne bör väcka talan bör utökas.

¹⁸) Stockholms TR, mål T 8-1071-97. Jfr Stockholms TR, mål T 6805/10. ¹⁹) För domskälen i sin helhet se Stockholms tingsrätt, mål T 6805-10. Se även prop. 2007/07:115 s. 119.

BLUFFFAKTURERING UR ETT STRAFFRÄTTSLIGT PERSPEKTIV

Problem: Bedrägeribrottet är inte tillräckligt väl anpassat för att träffa samtliga fall av bluffakturor.

Förslag på lösning: Ändra rekvisiten i 9 kap 1 § BrB.

Förslag på lösning: Skapa en ny brottsbestämmelse som motsvarar 33 § AvtL.

Förslag på lösning: Ändra 9 kap 4 § BrB så att den täcker situationer då offret betalat bluffakturor för att denne känts sig tvingade eller hotade.

Förslag på lösning: Ändra 9 kap. 5 § BrB så att den täcker de fall av blufföretag utnyttjar offrets trängda situation.

Problem: Organiserad bluffakturering anses inte uttryckligen i lagtexten vara grovt bedrägeri.

Förslag på lösning: Uppdatera lagtexten så att organiserad och systematisk bluffakturering alltid är att anse som grovt bedrägeri.

Förutom att bluffakturor kan angripas civilrättsligt och marknadsrättsligt, finns det även en straffrättslig aspekt. En verksamhet som sysslar med bluffakturor kan nämligen vara att anse som brottslig. Då anmälningar inkommer gällande bluffakturor är det upp till åklagaren att avgöra om förundersökning ska inledas och sedermera ifall åtal ska väckas. Tyvärr leder sällan enskilda anmälningar av detta slag till att vidare åtgärder, såsom förundersökning, vidtas, men det är fortfarande av vikt att anmäla varje händelse då brott har begåtts.

Det brott som oftast blir aktuellt är bedrägeri och enligt 9 kap. 1 § BrB ska den som genom vilseledande förmår annan till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den vilseledde dömas för bedrägeri. Med vilseledande avses att någon inger en annan person en felaktig uppfattning i något visst avseende. Vilseledande innefattar också att underhålla eller förstärka en oriktig föreställning hos den andre, under förutsättning dock att en påverkan samtidigt sker. För bedrägeriansvar krävs att någon förleds till en disposition av ett visst slag, antingen till en positiv handling eller till en underlåtenhet att handla. Villfarelsen måste föreligga vid den tidpunkt då dispositionen företas och det ska finnas ett direkt samband mellan vilseledandet och dispositionen. Att endast utnyttja någon annans villfarelse utan egen påverkan utgör i regel inte bedrägeri.

Stockholms TR har uttalat att försäljningsmetoden i sig inte är avgörande för om bedrägeri föreligger, utan det väsentliga är om kunden får vad denne enligt orderbekräftelsen har befogad anledning att anse att denne betalade för.²⁰ I det förevarande fallet kunde kunden förvänta sig att annonsen skulle spridas i enlighet med vad som måste anses avtalat, vilket var i det närmaste rikstäckande spridning av de beställda annonserna. Endast fyra kataloger återfanns under utredningen, två av dessa som pliktexemplar vid Kungliga Biblioteket och två vid husrannsakan hos den åtalade. TR konstaterade att katalogerna

inte på något sätt levde upp till de associationer till lokala telefonkatalogers företagsdelar som namnen osökt ledde till. Innehållet var torftigt och det även om innehållet var att betrakta som direktreklam. Katalogerna levde med andra ord inte upp till förväntan. Sammantaget talade de omständigheterna emot att katalogerna spridits i den omfattning som hade kunnat förväntas att de skulle gjort. Förfarandet vid annonsförsäljningen, innehållet i orderbekräftelsen, det torftiga innehållet i katalogerna samt den begränsade spridningen av katalogerna ledde till slutsatsen att köpare av annonsen typiskt sett blivit vilseledda rörande försäljarnas avsikt och förmåga att trycka och sprida annonser i enlighet med vad som utfästs vid beställningen.

Flera åklagare använder Svensk Handels varningslista i sin bevisning för att visa hur många företag som blivit lurade av bedrägeriet. Stockholms TR har dock ansett att det är en brist att listorna inte visar vilka företag som faktiskt betalt fakturorna och därmed inte visar vilka företag som rent faktiskt vilseletts att betala och vidare inte visar faktiskt uppkommen skada. Detta utesluter dock inte att det med stöd av listorna och annan bevisning ändå kan dras slutsatser i ett fall.²¹

För bedrägeriansvar krävs även orsakssamband på så sätt att vilseledandet och avslutningsavtalet måste ha varit anledningen till att offret betalat de fakturor som tillställts denne. Andra bevekelsegrunder för betalning, såsom att offret vetat om att denne inte var skyldig att betala men gjort det ändå för att slippa besväret, kan inte utgöra bedrägeri. Men Helsingborgs TR har påpekat att i de fall avtal slutits p.g.a. vilseledande uppgifter och offret efter avtalslutandet insett vilseledandet men ändå betalat p.g.a. att denne trots sig vara bunden av det senare avtalet och dessutom varit rädd för inkassoåtgärder och ansökan om betalningsföreläggande, får vilseledandet anses vara orsaken till att förmögenhetsöverföringen kommit till stånd.²²

Skadan och vinningen ska båda vara en omedelbar följd av dispositionen och ska korrespondera med varandra så att de är att se som två sidor av samma sak, men de behöver inte ha samma värde. Frågan om någon förmögenhetsöverföring har skett skall bedömas utifrån de förhållanden som förelåg då dispositionen företogs. En beaktansvärd risk för slutlig skada är tillräcklig.

I de flesta fall ingår bluffakturor i ett organiserat, systematiskt och planerat kriminellt nätverk. Med anledning härav har bedrägeribrotten gällande bluffakturor i praxis ansetts utgöra grovt bedrägeri. I vissa fall har det rört sig om sammantaget stora summor vilket bidrar till eller t.o.m. i sig självt kan utgöra en anledning till att bedrägeriet är att anse som grovt. Att bedrägeriet varit organiserat och systematiskt utfört nämns inte uttryckligen i lagtexten som en omständighet som ska påverka vid bedömningen av om bedrägeriet är att anse som grovt eller ej.

Ett icke fullbordat bedrägeri kan bedömas som försök till bedrägeri. För försök till bedrägeri krävs också vilseledande, med andra ord ett försök att genom vilseledande förmå offret att betala ett belopp. Brotten har inte fullbordats då offret vägrat betala, men fara för förmögenhetsöverföringen har förelegat eller endast varit utesluten p.g.a. tillfälliga omständigheter.²³

Även den som främjat bedrägeri kan bli straffrättsligt ansvarig. Att tillhandahålla sitt konto så att pengar från bedrägeriverksamhet kan sättas in och sedan hjälpa till att föra dessa vidare kan rubriceras som medhjälp till bedrägeri om vetskap funnits om att pengarna kom från bedrägeri.²⁴ Att främja innebär att öva inflytande på händelseutvecklingen i brottsfrämjande riktning, om så bara genom att styrka gärningsmannen i hans uppsåt. Även obehövligen och t.o.m. – under vissa förutsättningar – motverkande medverkan kan utgöra främjande i bestämmelsens mening.

Brottet penninghäleri konsumeras av bedrägeri, men om brottet bedöms separat²⁵ eller om

rekvisiten för bedrägeri inte är uppfyllda kan brottet bli aktuellt när det gäller bluffakturor. Den som otillbörligen främjat möjligheterna för annan att tillgodogöra sig egendom som härrör från brottsligt förvärv eller värdet av sådan egendom döms för penninghäleri. Även den som med uppsåt att dölja egendomens ursprung medverkar till att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom som härrör från brottsligt förvärv döms för penninghäleri. Likaså kan den som i annat fall än ovan nämnda otillbörligen medverkar till att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom, om åtgärden är ägnad att dölja att annan har berikat sig genom brottslig gärning dömas för penninghäleri.

Hälerigärningen består i att hjälpa någon att tillgodogöra sig vad han förvärvat från brottslig verksamhet. Så var fallet då annonsplatser sålts via telefon utan att det funnits någon avsikt att prestera tjänsten. Pengar som influtit från annonsförsäljning hade i direkt anslutning förts vidare så att de med svårhet skulle kunna spåras. Det ansågs visat att det rörde sig om en oseriös och samordnad verksamhet. Bedrägeribrotten var att anse som grova och den som hjälpte till att föra över pengar i syftet att göra det svårt att spåra de dömdes för penninghäleri.²⁶

Utpressning enligt 9 kap. 4 § BrB är inte tillämpligt i normalfallet av bluffakturor, men skulle kunna förändras så att bestämmelsen även täcker fall då blufföretag genom hot om inkasso, ansökan om betalningsföreläggande och andra rättsliga åtgärder får en företagare att betala en ogrundad faktura. I dessa situationer är det inte ett vilseledande som leder till att företagaren betalar utan själva hoten om åtgärder som riskerar att drabba företagaren väldigt hårt trots att denne egentligen inte har en skyldighet att betala.

Eventuellt skulle även ockerbestämmelsen i 9 kap. 5 § kunna ändras på så sätt att den täcker situationer då blufföretag utnyttjar företagares trängda situation och därigenom får till stånd en förmögenhetsöverföring.

²³) Så var exempelvis fallet gällande en del av åtalet i Helsingborgs TR, mål B 7561-11. ²⁴) Jfr Göta HovR, mål B 3229-09. TR dömde den tilltalade till medhjälp till bedrägeri, men HovR ogillade åtalet då det inte kunde anses visat att uppsåt till medhjälp till bedrägeri funnits. Den tilltalade kunde inte anses haft insikt om att hon medverkade till bedrägeribrott. ²⁵) Vilket exempelvis var fallet i Svea HovR, mål 1418-06, där en av de åtalade dömdes för medhjälp till bedrägeri och penninghäleri. ²⁶) Svea HovR, mål B 1418-06.

PÅFÖLJD

Till grund för påföljdsbestämningen ligger straffskalan för det aktuella brottet. Den som begår bedrägeri döms till fängelse i högst två år och den som begår grovt bedrägeri döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Om förmildrande eller graverande omständigheter inte redan räknats med vid bedömningen av hur brottet ska graderas, kan dessa komma att få betydelse vid beräkning av brottets straffvärde. Sådana omständigheter får inte räknas dubbelt och oftast har de redan tagits i beaktande vid gradindelningen av brottet. Tidigare brottslighet kan påverka i straffskärpande riktning.

I fall då det handlar om flerfaldig brottslighet (då den tilltalade döms till flera brott samtidigt) tillämpas i svensk rätt den s.k. asperationsprincipen, vilket innebär att man låter det brott som har det högsta straffvärdet bilda utgångspunkt och till det lägga en del av straffvärdet av de andra brotten. I fall av bluffakturor döms gärningsmännen ofta för bokföringsbrott och skattebrott utöver det begångna bedrägeribrottet och det kan påverka domstolens bedömning av straffvärdet. Då bedrägeribrotten i fall gällande bluffakturor nästan uteslutande bedöms som grova är ofta fängelse den enda aktuella påföljden. Utöver fängelse kan även näringsförbud bli aktuellt samt skadestånd till de som skadats med anledning av bedrägeriet.

I ett fall av grovt bedrägeri dömdes de åtalade till fängelse i 2 år och 6 månader och för medhjälp till bedrägeri dömdes den tilltalade till 8 månaders fängelse. Straffen reducerades dock, i enlighet med artikel 6 Europeiska Konventionen om mänskliga rättigheter, i HovR p.g.a. den långa tid som förflutit till det slutliga avgörandet. Men HovR delade i övrigt TR bedömning av straffvärdet.²⁷ I det nyligen avgjorda och uppmärksammade bedrägerimålet i Helsingborgs TR dömdes en av de tilltalade till fängelse i ett år och sex mån för grovt bedrägeri.²⁸

I svensk praxis används sällan den övre delen av straffskalan, men det finns exempel på tillfällen då undantag gjorts och de tilltalade tilldömts betydligt strängare straff än vad som vanligtvis utdöms. Detta var fallet i ett mål gällande bluffakturor där Stockholms TR gjorde en intressant straffmätning med motivering därtill. Den åtalade dömdes endast till grovt bedrägeri och p.g.a. det betydande beloppet (100 000 000 kr) (vilket senare konstateras vara lite lägre i HovR) samt att brottet varit noga planlagt och systematiskt utfört så valde TR att lägga sig väldigt nära straffmaximum. Den åtalade dömdes till fängelse i fem år. TR hänvisade i sin motivering till straffmätningen till ett NJA-fall där man använt övre halvan av straffskalan som rörde bedrägeri om 33 000 000 kr.²⁹ HovR ändrade inte straffet, men dömde även den tilltalade för grovt bokföringsbrott och grovt skattebrott.³⁰

²⁷) Svea HovR, mål B 1418-06. ²⁸) Helsingborgs TR, mål B 7561-11. ²⁹) NJA 1983 s. 441. ³⁰) För domen i sin helhet se Svea hovrätt, mål B 3287-09 och Stockholms tingsrätt, mål B 3006-06.

UTBLICK I EUROPA

EU: Vilseledande och otillbörliga affärsmetoder regleras huvudsakligen av två europeiska direktiv. Direktivet om vilseledande och jämförande reklam (direktiv 2006/114/EC) ("Reklamdirektivet") är tillämpligt på situationer gällande företag och syftar till att skydda näringsidkare mot vilseledande marknadsföring och otillbörliga konsekvenser därav samt att stipulera villkor under vilka jämförande marknadsföring är tillåten. Direktivet om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden (direktiv 2005/29/EC) ("Konsumentdirektivet") behandlar endast konsumentssituationer och här återfinns en svart lista på situationer som alltid är att anses som otillbörliga. Någon specifik lagstiftning som reglerar situationen med bluffföretag i situationer gällande företag existerar inte. Konsumentdirektivet utesluter däremot inte en implementering i nationell lagstiftning som utvidgar tillämpningsområdet till att gälla även för juridiska personer, se exempelvis Nederländerna.

EU har ett organ (OLAF) och en kommitté (Cocolaf) som arbetar mot bedrägerier som hotar EU:s ekonomiska intressen. Bluffakturor ligger dock inte inom ramen för vad som hotar att skada unionens ekonomiska intressen. Inom den ramen ligger snarare bedrägeri som innebär att exempelvis pengar förskingras från unionens kassa eller att Euro förfalskas.

EU Sweeps är en åtgärd som koordineras av europeiska kommissionen genom förordningen om samarbete mellan de nationella tillsynsmyndigheter som ansvarar för konsumentskyddslagstiftningen (förordning (EG) nr 2006/2004) och utförs simultant av nationella tillsynsmyndigheter i EU, Island och Norge. Insatsen är en gemensam europeisk undersöknings- och genomdrivandeåtgärd som syftar till att kontrollera efterlevandet av konsumentlagar på speciella marknader. Nationella tillsynsmyndigheter följer sedan upp de fynd som görs, innebärande kontakt med de aktuella företagen och krav på att dessa ska börja följa gällande regler. Rättsliga åtgärder kan tas mot företag som bryter mot europeisk konsumenträtt.

Frågan är om denna typ av åtgärder gällande konsumenträtt kan vara applicerbara som lösning då det gäller bekämpningen mot bluffakturor riktade mot företag.

Europeiska parlamentet har utgett en rapport angående det rådande problemet med bluffakturor. Rapporten fastslår att en del av problemet på nationell nivå är att det inte finns några centraliserade databaser för registrering av klagomål och anmälningar. Likaså saknas det centralisering på EU-nivå då anmälningar ges till en rad olika institutioner och organisationer och inte registreras på ett enhetligt sätt.

Att vissa medlemsstater rapporterar fler fall än andra, behöver inte betyda att problemet är större i dessa länder, utan kan vara en effekt av att dessa länder har väletablerade organisationer och påtryckningsgrupper vilket kan leda till medvetenhet om problemets vidd hos företagen och därmed fler anmälningar.

Alla branscher exponeras för bluffakturor och rapporten konstaterar att småföretag är mest utsatta. Antalet stämningar mot bluffföretag är lågt i antal jämfört med antalet anmälningar gentemot dem. De stämningar som förs initieras av organisationer som representerar små och medelstora företag. Tyvärr är processen i domstol många gånger kostsam och långdragen och erbjuder ingen vidare gottgörelse.

Rapporten fastslår vidare att behöriga myndigheter har begränsat handlingsutrymme när det gäller bolag baserade i andra medlemsstater. I en sådan situation är myndigheterna tvungna att be om hjälp från motsvarande myndighet i det land där bolaget är baserat, för att denna myndighet ska starta en utredning. Då det inte uppstått någon skada inom det andra landet, är incitamenten små för den myndigheten att lägga resurser på en sådan utredning. Dessutom kan de bedöma sakförhållandena i ärendet annorlunda eller föreslå påföljder som inte ger någon tillfredställande lösning på problemet. Med andra ord hindrar den gränsöverskridande dimensionen verkstäl-

lande myndigheter från att agera gentemot bolag baserade utomlands och kräver samarbete med motsvarande myndigheter i andra länder vid fullföljandet av en lämplig åtgärd.

Initiativ från myndigheter på nationell nivå verkar mestadels bestå i att ge råd till drabbade företag samt medvetandehöjande kampanjer för potentiella offer. Lagstiftningsåtgärder har endast rapporterats i Österrike (se nedan). Majoriteten av åtgärder på nationell nivå verkar vara initeierade av privata organisationer som representerar små och medelstora företag samt självreglerande organisationer. Tyvärr har dock dessa åtgärder inte lyckats stoppa problemet, då det krävs agerande från statliga myndigheter som innehar nödvändiga legala -och verkställighetsinstrument.

Sammanfattningsvis kan konstateras att problemet sannolikt är mycket större än vad befintlig data föreslår.

Rapporten ger tre olika förslag på lösningar på problemet på europeisk nivå:

a) Ingen lagstiftningsåtgärd utan endast förstärkt samarbete mellan medlemsstater. Förespråkare för denna lösning menar att det inte är den materiella lagstiftningen som är huvudproblemet, utan bristen på effektiva rättsmedel och verkställighet. Med anledning härav skulle informationskampanjer och förstärkt gränsöverskridande koordination och verkställighet, inklusive en systematisk klagomålsövervakning, kunna anses vara ett bättre sätt att tillvarata befintliga regler. Dessutom skulle informationsutbyte och samarbete mellan privata organisationer och myndigheter uppmuntras.

b) Ändra reklamdirektivet genom att inkludera en grå eller svart lista över agerande som anses vara vilseledande. En sådan lista skulle hjälpa domare vid tillämpningen av generella regler och försäkra en viss nivå av harmonisering genom medlemsstaternas rättstillämpning på området. En sådan harmonisering skulle förhindra att bolag flyttar runt sin verksamhet då de blivit förbjudna i ett land.

c) Utöka tillämpningsområdet för konsumentdirektivet till att omfatta även agerande mot företag. Även detta alternativ skapar en uniform lagstiftning på europeisk nivå. Konsumentdirektivets rättsmedel är mer effektiva och strukturerade än i Reklamdirektivet. Dessutom öppnar detta alternativ en möjlighet till administrativa böter och gränsöverskridande samarbete.

UEAPME är en arbetsgivarorganisation som representerar företagares intressen i EU. Organisationen har 83 medlemsorganisationer, inklusive Företagarna. UEAPME har uppmärksammat problemet med bluffakturor och konstaterar att problemet förekommer i ett flertal europeiska länder. UEAPME utövar påtryckningar på europeiska kommissionen för att försöka nå fram till en lösning på europeisk nivå. En del av problemet är visserligen nationellt och kan därmed lösas på lokal nivå, men en stor del av bluffarna sker över landsgränserna och det är en generell åsikt att problemet därmed även måste lösas på en transnationell nivå, med ett gränsöverskridande samarbete.

När det gäller den nationella dimensionen konstaterar UEAPME att det är mycket svårt att göra en tillförlitlig bedömning av hur utbrett problemet är då det föreligger en brist på data att bilda statistik på. En anledning till detta misstänks vara att majoriteten av fall inte rapporteras, huvudsakligen p.g.a. känslan av skam då ett offer blivit bedragen. Med anledning av bristen på data och korrekt statistik är det svårt att erkänna bluffakturor som ett internationellt bedrägeri och vidare att korrekt bedöma den finansiella förlusten i varje land.

När det gäller den europeiska dimensionen kompliceras saken av att bluffföretagen inte opererar endast i ett land utan tvärtom är baserade i många gånger ett flertal europeiska länder. Detta är en av anledningarna till varför det är så viktigt att etablera ett samarbete och en koordination på europeisk nivå. I dagsläget finns det inget samarbete mellan relevanta myndigheter och inte heller något juridiskt samarbete.

Dilemmat i många länder är att problemet inte ses som ett bedrägeri och därmed kriminellt, utan endast som en vilseledande kommersiell transaktion. Kommissionen har inte heller agerat hittills, utan har endast föreslagit organisation av kampanjer för att öka medvetenheten om problemet. Europeiska parlamentet har erkänt problemet och har gjort en uttömmande studie av problemet (se ovan).

Storbritannien: 2006 utreddes bedrägerier och dess effekter i Storbritannien på uppdrag av den brittiska regeringen. Rapporten visade att försöken att motverka bedrägerier underminerades av bristen på samordning av anmälningar och analysering av bedrägerier. Man knöt då detta till bristen på ett centralt arkiv för anmälningar mot bedrägeri. Därmed upprättades National Fraud Authority som fungerar som en paraplyorganisation som koordinerar och överser kampen mot bedrägerier, Londonpolisen utnämndes till National Lead Force för bedrägerier och gavs därmed ansvar för att sätta upp ett kompetenscentrum för bedrägeriutredning över hela Storbritannien. Vidare skapades även det som idag kallas Action Fraud och National Fraud Intelligence Bureau (NFIB). NFIB samlar information och data om bedrägerier och bedragare och bidrar på så sätt till att samla all information på ett ställe för att sedan kunna användas av den brittiska polisen i deras arbete. Data samlas in från flera olika aktörer och sammanställs för att kunna användas i kampen mot bedrägerier. Action Fraud är Storbritanniens nationella rapporteringscenter för bedrägerier. Hit kan befolkningen anmäla om de blivit utsatta för bedrägerier eller misstänker ett pågående bedrägeri. Det fungerar som ett centralt organ som erbjuder information om bedrägerier och tar emot anmälningar.

Samtliga organ har ett tätt samarbete i kampen mot bedrägerier. Centraliseringen av arbetet mot bedrägerier gör att information från hela landet kan sammanställas och analyseras för att sedan kunna användas på bästa och mest effektiva sätt. Det faktum att man valt att utse specifika organ som arbetar endast med detta gör att kompeten-

sen blir väldigt specialiserad inom området och resurserna kan användas på bästa sätt.

Danmark: Den danska avtalslagen ser i princip likadan ut som den svenska. Den danska marknadsföringslagen förbjuder, liksom den svenska, marknadsföring i strid med god marknadsförings-sed. Att genom vilseledande marknadsföring få en kund att sluta avtal, t.ex. genom att påstå att det redan finns avtal sedan tidigare, är otillåtet. Om marknadsföring sker i strid med lagen ska säljaren betala tillbaka kundens förlust, t.ex. betala tillbaka pengarna om annonsen inte haft något värde. Därutöver kan säljaren bli tvungen att betala böter.

Även den danska bedrägeribestämmelsen i Straffeloven liknar den svenska bedrägeribestämmelsen i BrB. Vid normalt bedrägeri handlar det om att kunden betalar för en produkt som kunden sedan aldrig mottager. När det talas om bluffakturor däremot, handlar det ofta om att kunden betalar mycket pengar för en prestation som trots allt presteras, men för att straffbestämmelsen då ska kunna tillämpas är det i princip ett krav att prestationen är värdelös. Enligt dansk rätt verkar det mer vedertaget att betrakta bluffande försäljares produkter som värdelösa. Om en kund t.ex. betalar för införandet av en annons som visserligen införs på en hemsida men hemsidan är inte känd av särskilt många kunder, är reklamen därmed att anse som värdelös. För att kunna tillämpa bestämmelsen krävs vidare att vilseledandet och omständigheterna kring säljsituationen är ovanligt grova.

Frankrike: Franska domstolar har möjlighet att under vissa omständigheter jämföra småföretagare med konsumenter och därmed utvidga tillämpningsområdet för konsumentskyddet. Istället för att i lagstiftningen uttryckligen ange när små företag ska jämföras med konsumenter har man lämnat denna bedömning helt till domstolarna.

Spanien: I Spanien tillämpas olika lagar i olika regioner, varvid rättstillämpning och praxis ser olika ut runtom i landet. I Katalonien kan ett företag anses vara konsument, t.ex. då det agerar som en konsument. Därmed har det varit möjligt för den katalanska konsumentbyrån att agera gentemot bluffföretag. I andra delar av Spanien däremot kan en konsument endast utgöras av en privatperson och inte av en näringsidkare.

Nederländerna: Den nederländska regeringen stöder ett nationellt rapporteringscenter som är en icke-statlig privat stiftelse. Huvudsyftet med stiftelsen är att stötta företag som drabbats av exempelvis bluffakturor och på organisationens hemsida finns information om problemet och vad man som företagare kan göra om man drabbats. Stiftelsen erbjuder juridiska råd och hjälp till drabbade företag som är medlemmar i organisationen. Dessutom kan stiftelsen, om klientens samtycke finns, rapportera fall av dåligt uppförande till relevanta myndigheter. Stiftelsen medverkar även i regeringens anti-bedrägeri program.

Även en s.k. ”action plan” finns, vilket är ett samverkansprojekt mellan regeringen och näringslivet. Fokus för projektet är att tackla brott där näringslivet faller offer. Att bekämpa problemet med bluffföretag som bedriver vilseledande verksamhet är en del av agerandepLANen.

Nederländerna har implementerat Reklamdirektivet och vid implementeringen har de infört en icke uttömmande lista på möjliga situationer då information kan vara vilseledande. Lagen är endast tillämplig på information som gjorts offentlig och därmed omfattas individuella anbud inte av lagstiftningen. Däremot räknas inte strukturerad och professionell telefonförsäljning till kategorin individuella anbud.

En aspekt av nederländsk lagstiftning är att även om den uttryckligen är menad att ge skydd åt en specifik grupp så kan den i vissa fall likväl tillämpas på en annan grupp. Exempelvis har den svarta listan som enligt sin strikta ordalydelse endast är tillämplig på konsumentförhållanden

konstaterats tillämplig även i relation till avtal där småföretag är avtalspart. Denna möjlighet finns under vissa omständigheter då den dömande makten anser det nödvändigt att utöka skyddet från lagstiftningen till andra än den avsedda gruppen. Denna möjlighet att utöka konsumentskydd till exempelvis småföretagare påminner om den som tillämpas i fransk rätt.

Österrike verkar vara det enda land som faktiskt infört reglering som specifikt behandlar situationen av bluffföretag. Lagstiftningen är en del av implementeringen av Konsumentdirektivet. För att regleringen skulle bli tillämplig även vid agerande mot företag, ändrades ordet ”konsument” till ”målet för affärsmetoden” (eng. the target of the commercial practice).

Regeln lyder enligt följande (engelsk översättning): “It shall be prohibited to advertise, in the scope of business and for the purpose of competition, for registration in directories, such as the yellow pages, telephone directory or similar lists, by way of a payment form, money order form, invoice, offer of correction or similar manner or to offer such registrations directly without unequivocally and also by clear graphical means pointing out that such advertisement is solely an offer for a contract.”

Den aktuella regeln syftar till att förbjuda allt agerande från ett bluffföretag som antingen inte klargör eller utelämnar helt att inbetalningskortet endast är ett erbjudande. Enligt österrikisk praxis är användandet av ordet ”erbjudande” i endast små tryckta standardavtalsklausuler eller andra dunkla sätt inte tillräckliga. Regleringen är tillämplig på både agerande mot företag och mot konsument. Överträdelse av regeln är en administrativ förseelse som kan straffas med böter upp till 2 900 Euro. Dessutom kan överträdelse resultera i förelägganden samt skadestånd om det finns uppsåt eller vårdslöshet. Förseelsen är dock subsidiär till åtal för brott. Agerandet kan nämligen, precis som i Sverige, utgöra bedrägeri under österrikisk straffrätt.

Rent civilrättsligt erbjuder österrikisk rätt möjlighet för offer för bluffföretag att upphäva avtalet och upphävande kan även ske bland annat om avtalet föranledes av ett bedrägligt beteende. Dessutom är avtal ogiltiga om de strider mot lag eller moral.

SAMMANFATTNING AV LÄGET I EUROPA

En universell lösning på problemet med bluffakturor lyser med sin frånvaro. Olika mindre åtgärder har dock vidtagits i vissa länder och till en viss del har de gett resultat trots att problemet är långt ifrån löst. En anledning till detta kan tänkas vara att det inte räcker med nationella åtgärder, utan att koordination krävs även på EU-nivå.

En annan aspekt är att man i ett flertal länder valt att tillämpa konsumentskydd även på småföretag. Skyddet har antingen utvidgats uttryckligen i lagtexten eller genom att ge domstolarna möjlighet att bestämma när utvidgning ska ske.

Det är även intressant att se till de samordningsåtgärder som tagits bl.a. i Storbritannien. Det sätt på vilket myndigheter samordnats och speciella enheter inrättats med ändamål att bekämpa detta problem är värt att inspireras av.

FINNS DET NÅGRA
LÖSNINGAR
PÅ PROBLEMET?

KAN OGILTIGHETSGRUNDERNA I 3 KAP AVTL GE ETT BÄTTRE SKYDD MOT BLUFFAKTUROR?

AvtL trädde i kraft 1 januari 1916 och få ändringar har gjorts sedan dess. Lagstiftaren hade knappast den typen av problem som vi idag står inför i åtanke när reglerna utformades. Frågan är nu om dessa regler behöver ändras för att ge ett bättre skydd åt småföretagare som drabbas av bluffakturor.

Svikligt förledande i 30 § AvtL täcker inte alla situationer av bluffakturor och antingen kan man omformulera paragrafen så att den får ett bredare tillämpningsområde eller så utvidgar man andra bestämmelser tillämpningsområde. Regeln om lindrigt tvång i 29 § AvtL skulle kunna vara aktuell för uppdatering så att den lättare träffar situationer då bluffakturor inte föregås av ett tydligt vilseledande. Exempelvis skulle situationen då ett bluffföretag genom hot om inkasso och ansökan om betalningsföreläggande får ett företag att betala en orgrundad faktura kunna täckas.

Åberopande av rättshandling i strid mot tro och heder i 33 § AvtL ger ett bra komplement till det svikliga förledandet då bestämmelsen tar sikte på en angränsande situation till förledandet. Bestämmelsen har dock tillämpats med försiktighet i praxis och det kan därmed vara aktuellt att uppdatera paragrafen så att den används mer effektivt. En sådan uppdatering skulle kunna innehålla en icke uttömmande uppräknings i paragrafen av situationer som kan vara att anse som stridande mot tro och heder. I denna uppräknings skulle situationer som är typiska för bluffakturor kunna anges.

Det kan konstateras att 36 § AvtL långt ifrån används i den omfattning som den skulle kunna göras. Visserligen är det positivt att den inte missbrukas, då en generalklausul av den typen kan tolkas till att omfatta de flesta situationer. En sådan överdrivet vid tolkning kunna leda till rättsosäkerhet gällande ett avtals bindande verkan. Däremot framgår det av lagens förarbeten att

paragrafen är tänkt att ge ett ökat skydd till småföretag, vilket den knappast kan sägas ha gjort. Därför kan det vara centralt att fråga sig om det inte är på sin plats med en ändring av paragrafens ordalydelse så att det i denna tydligt framgår att småföretagare är skyddsvärda. Därmed skulle 36 § AvtL bidra till ett ökat skydd för småföretag gentemot bluffakturor.

För att förändringar i rättstillämpningen ska säkras måste en del lagändringar göras då motiven inte helt fått den betydelse som de kanske var tänkta att få från början. Förslagsvis skulle småföretagares skyddsbehov kunna påpekas i 36 § 2 st. AvtL och att särskild hänsyn ska tas därtill. Begreppet småföretag torde inte behöva specificeras ytterligare utan det skulle kunna lämnas till en domstol att avgöra var gränsen ska gå i det enskilda fallet. Det kan även diskuteras om ett sådant utökat skydd som ges uttryckligen i lagtexten även skulle omfatta andra företag än småföretag eller om större företag får anses ges tillräckligt skydd i och med den tillämpning av 36 § AvtL som redan är tillgänglig i dagsläget.

DOMSTOLENS ROLL

Efter en studie av mål rörande bluffakturor som avgjorts i tingsrätterna, kan det konstateras att bevisvärderingen är allt annat än enhetlig. Först och främst skulle det kunna vara bra att öka kunskapen och medvetenheten gällande förekomsten av bluffakturor hos den svenska domarkåren. Vidare kan det vara en god idé att ge den svenska domarkåren utbildning som siktar på att skapa en enhetlig bevisvärdering i denna typ av mål.

Ett annat problem är domarens skyldighet att arbeta för att parterna når en förlikning. RBs regler om förlikning utgår från att förlikning alltid är det bästa och i många fall så är det också fallet. Men när det gäller fall av bluffakturor är läget det

omvända. Att förlikas i dessa situationer främjar den brottsliga verksamheten och gör det lönsamt att stämma in tvisten i domstol trots att någon avsikt att gå hela vägen till huvudförhandling saknas. Reglerna behöver ändras, men det måste göras utan att det drabbar de fall där förlikning som huvudregel är önskvärt. Möjligen kan man skapa ett undantag som tar bort förlikningsplikten om fordringen kan verka ogrundad. Detta förutsätter visserligen någon form av sakprövning innan huvudförhandlingen påbörjats, vilket domstolen inte ska göra. Om man kan lyckas skapa en sådan regel hänger det även ihop med bättre riktad information om problemet med bluffakturor gentemot domare, deras medvetande måste ökas. På så sätt får de lättare att vid förberedande stadier bedöma om förlikning är lämpligt. Regeln skulle även kunna ändras så att undantag från förlikningsplikt föreligger då en förlikning ter sig olämplig med hänsyn till omständigheterna som föreligger vid förberedande förhandling. I förarbeten skulle just kunna nämnas att om det verkar vara fråga om bluffaktura så ska domaren inte arbeta för en förlikning såvida parterna inte önskar det.

Att göra en rättslig process mindre skrämmande för företag

Det verkar vara så att bluffföretag många gånger använder stämningsansökan som ett påtryckningsmedel för att få det drabbade företaget att antingen betala eller åtminstone gå med på en förlikning. Anledningen till att det fungerar som påtryckning är för att både många företagare och privatpersoner fasar inför en rättslig process och detta är något man vill undvika i det längsta. För en företagare kan det många gånger te sig både billigare och enklare att bara betala fakturan trots att den är ogrundad. För att lösa detta problem måste man göra den rättsliga processen mindre skrämmande och på så sätt beröva bluffföretagen på ett av deras vapen.

I dagens läge saknas möjlighet att få rättskydd för företag då det omtvistade beloppet understiger 0,5 basbelopp. Vid den typen av mindre belopp är möjligheten att få ersättning för sina egna rät-

tegångskostnader vid rättegång dessutom mycket begränsade. Detta skapar ett hinder för företag då de ska driva en process. För att vinna en tvist om en bluffaktura behöver företagaren sannolikt ett ombud då bluffföretagen nästan uteslutande presenteras av ett juridiskt ombud och dessutom besitter tidigare erfarenhet av denna typ av tvist. En timmes rådgivning kommer knappast räcka, utan företagaren skulle behöva mer hjälp för att ha en god chans att gå ut ur tvisten som vinnande part. Med anledning därav skulle reglerna om rättskydd behöva omformas för att ge företag en bättre möjlighet att själva bekämpa bluffakturor.

Grundtanken med reglerna om småmål och begränsning av rättskyddet är dock goda. Det skulle inte vara samhällsekonomiskt rimligt att ersättning ska utgå även vid tvister rörande mindre belopp. Dessutom skulle en regeländring som innebär att förlorande part får stå för motpartens samtliga rättegångskostnader kunna innebära att småföretag och privatpersoner avskräcks från att tvista om mindre belopp i domstol då de skulle kunna riskera att få betala enorma omkostnader.

Vad som skulle kunna tänkas vara en lösning är vissa ändringar i lagen om grupprättegång. Vi vet redan att problemet med bluffakturor är utbrett och att flera företag och privatpersoner varje dag drabbas av bluffakturor. En möjlighet för flera drabbade att gå ihop och tillsammans driva en process skulle lätta på trycket för var och en och den eventuella kostnad gruppen behöver betala för motparten om de förlorar behöver inte vara så ekonomiskt kännbar eftersom de delar på den. Likaså skulle kostnaden för ombudet fördelas på samtliga gruppmedlemmar. Lösningen skulle även lätta trycket på rättsväsendet eftersom en grupprättegång skulle innebära en rättegång istället för kanske tio eller fler enskilda gentemot samma bluffföretag. Lösningen anknyter till behovet av centralisering av arbetet mot bluffakturor. Inte endast brottsanmälningar behöver centraliseras utan även de som vill ta civilrättsliga åtgärder skulle då behöva någonstans att vända sig för att hitta andra drabbade så att de tillsammans kan driva en process mot det aktuella bluffföretaget med.

De regler som finns idag gällande grupptalan stadgar att endast käreand är part i målet och därmed i princip ensam ansvarig för rättegångskostnader. En ändring av lagen på så sätt att grupptalan även går att föra där samtliga gruppmedlemmar är ansvariga för sin del av rättegångskostnaderna skulle tillgodose behovet av en billigare rättegång. En billigare rättegång skulle i sin tur göra att färre företag blev avskräckta från rättsliga processer.

SKÄRPSTA INKASSOREGLER

Hot om inkasso är ett vanligt förekommande vid bluffakturor. Ett inkassobolag ska dock inte driva in en fordring som verkar ogrundad. Problemet är att många av bluffföretagen idag startar egna inkassobolag och därmed driver in sina fordringar ändå, många gånger i strid med inkassolag och god inkassosed. För att komma åt detta problem krävs en skärpning av inkassolagen. Företagarna har tidigare föreslagit skärpning av kraven för att få inkassotillstånd som en åtgärd för att komma åt bluffföretag med egna inkassobolag. Vidare har påpekats att Datainspektionen måste skärpa sin tillsyn även för de som sköter egen inkasso och som inte kräver tillstånd.

Det kan även vara relevant att öka medvetenhet om skillnad mellan inkasso och betalningspåminnelser bland företagen. Bluffföretagen använder sig ofta av fakturor och påminnelser som liknar inkassokrav, vilket ökar trycket och pressen på det drabbade företaget att betala då rädslan om att kravet ska gå vidare till Kronofogdemyndigheten som ansökan om betalningsföreläggande finns. En ökad kunskap om skillnaderna och hur de olika kraven ska se ut och vad de innebär skulle kunna resultera i en mindre oro hos företagen och att de inte blir lurade lika lätt.

MINSKAD OFFENTLIGHET VID ANSÖKAN OM BETALNINGSFÖRELÄGGANDE

I dagsläget är ansökan om betalningsföreläggande en offentlig uppgift hos Kronofogdemyn-

digheten när det gäller företag. Detta innebär att företag kan få en betalningsanmärkning hos kreditupplysningsföretagen innan något beslut från Kronofogdemyndigheten eller dom från domstol finns. Detta skapar oro för företag då de drabbas av bluffakturor och hotas om ansökan om betalningsföreläggande ifall de inte betalar. Betalningsanmärkningen kan vara förödande för företaget och därför känner sig många småföretagare tvungna att betala trots att någon sådan skyldighet inte föreligger då fakturan är falsk. Rädslan för ansökan om betalningsföreläggande bidrar till att företag betalar bluffakturor och därmed gör brottsligheten lönsam. Frågan är om man genom lagändring kan vrida bluffföretagens vapen ur handen på dem genom att göra uppgiften om ansökan om betalningsföreläggande till en icke offentlig uppgift. Om uppgiften inte längre är offentlig skulle ett av bluffföretagens bästa påtryckningsmedel förlora sin kraft. Företagen skulle därmed få en bättre möjlighet att ihärdigare bestrida fakturan och invänta dom från domstol (om inte bluffföretaget dragit tillbaka sina krav innan dess). Möjligheten att rätta missvisande uppgifter var ett steg i rätt riktning, men det krävs fler åtgärder.

Förslaget kan dock ha negativa effekter då det kan riskera att drabba hederliga företag som gör affärer genom att de inte på ett riktigt sätt kan bedöma en motparts betalningsförmåga. Detta får ställas mot att den nuvarande lagstiftningen drabbar hederliga företag som själva drabbas av bluffakturor. Om reglerna skulle ändras skulle informationen ändå komma ut så fort beslut från Kronofogdemyndigheten finns eller då en domstol avgjort tvisten. Den informationen är den som finns tillgänglig då man bedömer en privatpersons eller en enskild firmas betalningsduglighet. Visserligen blir det svårare att bedöma om ett företag är dåligt på att betala i tid, men ett företag som verkligen inte betalar sina fakturor kommer märkas av betalningsanmärkningar trots en eventuell lagändring. Här måste helt enkelt intresset av att kunna bedöma betalningsduglighet vägas mot behovet av att beröva bluffföretagen på ett av deras starkaste vapen – nämligen hotet om anmälan om betalningsföreläggande.

ÖKADE INCITAMENT TILL ATT ANVÄNDA MARKNADSSTÖRNINGSavgiften I STÖRRE UTSTRÄCKNING

Marknadsstörningsavgiften är redan idag ganska kännbart för de bluffföretag som åläggs avgiften. Däremot används avgiften i väldigt liten utsträckning och för att någon annan än KO ska kunna driva en talan om marknadsstörningsavgift krävs först ett beslut från KO. Frågan är då om incitamenten för enskilda att väcka talan om marknadsstörningsavgift gentemot bluffföretag skulle kunna ökas och på så sätt vara ytterligare ett sätt att komma åt bluffföretagen. KOs primära talerätt skulle kunna tas bort och på så sätt göra det lättare för enskilda att föra talan. alternativt skulle man kunna omfatta fler intressen som KO måste ta hänsyn till och därmed se till att KO oftare driver talan om marknadsstörningsavgift. Då pengarna går till staten är det lättare att se till att ett statligt organ som KO för talan oftare än att försöka få enskilda att föra talan. Enskilda tjänar egentligen inte så mycket på talan om marknadsstörningsavgift annat än att de får "sätta dit" bluffföretagen, men detta räcker inte alltid som motivation då det kostar både tid och pengar att driva en process. I övrigt ligger det på de privata organisationerna att oftare föra talan för sina medlemmars räkning i denna fråga.

Utöver marknadsstörningsavgiften har Företagarna tidigare diskuterat det faktum att MFL innehåller förbud mot bedrägerilikhande försäljningsmetoder och att man där skulle kunna införa mer kännbara straff, samt se över hur Konsumentverket agerar vad gäller lagens efterlevnad.

BEDRÄGERIBROTTET

Bedrägeribestämmelsen i 9 kap. 1 § BrB omfattar inte alla situationer gällande bluffakturor. Antingen kan denna bestämmelse uppdateras för att innefatta fler situationer då bluffakturor används eller så kan andra bestämmelser omformuleras. När det gäller en uppdatering av bedrägeribe-

stämelsen skulle inspiration kunna tas av den danska lagstiftningen och rättstillämpningen där benägenheten att bedöma prestationer som erhålls av bluffföretag som värdelösa är större än i svensk rätt. På så sätt skulle bluffföretagens agerande lättare falla in under bedrägeribestämmelsen.

Utpressning enligt 9 kap. 4 § BrB är inte tillämpligt i normalfallet av bluffakturor, men bestämmelsen skulle kunna förändras så att bestämmelsen även täcker fall då bluffföretag genom hot om inkasso, ansökan om betalningsföreläggande och andra rättsliga åtgärder får en företagare att betala en ogrundad faktura. I dessa situationer är det inte ett vilseledande som leder till att företagaren betalar utan själva hoten om åtgärder som riskerar att drabba företagaren väldigt hårt trots att denne egentligen inte har en skyldighet att betala. Eventuellt skulle även ockerbestämmelsen i 9 kap. 5 § kunna ändras på så sätt att den täcker situationer då bluffföretag utnyttjar företagares trängda situation och därigenom får till stånd en förmögenhetsöverföring.

Det kan även vara aktuellt att titta på om en brottsbestämmelse som motsvarar 33 § AvtL kan vara möjlig. En sådan brottsbestämmelse skulle sikta på utnyttjande av villfarelse istället för framkallandet av villfarelsen. Ett krav på insikt skulle krävas precis som vid den civilrättsliga bestämmelsen. Med en sådan bestämmelse skulle man komma åt de situationer då det inte kan fastställas att bluffföretaget faktiskt vilselett offret, utan det lika väl kan vara offret som missuppfattat och bluffföretaget som utnyttjar detta med insikt om villfarelsen.

I kommittédirektivet³¹ nämns att det kan vara av intresse att uttryckligen i bedrägeribestämmelsen ange att systematiska brott såsom bluffakturor är att anse som grova. Men redan idag tas hänsyn till detta i tingsrätterna. En lagändring gällande graderingen av brottet är inte negativt, tvärt om är det bara bra att det framgår uttryckligen av lagtexten vad som gäller, men däremot torde det inte göra någon större praktisk skillnad. Visserligen kanske det faktum att brottet uttryck-

ligen är att anse som grovt skulle kunna utgöra incitament för att starta fler förundersökningar och väcka fler åtal då brottet är att anse som grövre och allvarligare ur lagstiftarens och samhällets ögon. Det är ju en del av problemet idag, nämligen att brottet inte anses vara tillräckligt allvarligt för att det ska vara värt att utreda.

I debatten kring bluffakturor har det diskuterats om det finns ett behov av att höja straffskalan för bedrägeribrottet. Bara det faktum att en höjd straffskala skulle visa att man tar problemet på allvar och att det är att anse som allvarligt kan vara anledning nog att höja straffskalan. Skalan ska ju spegla samhällets syn på brottet. Men det är viktigt att se skillnaden i den anledningen till höjd straffskala och ifall det rent faktiskt kan erbjuda en praktisk lösning på problemet. Visserligen kan det sägas att de låga straffen medverkar i brottslingens riskbedömning och att detta är en mer lukrativ marknad för organiserad brottslighet än t.ex. knarkbrott, men det erbjuder inte en total lösning på problemet att endast höja straff. Det fyller mestadels en samhällspeglande funktion och ett teoretiskt ställningstagande och kan till viss del bidra till att avskräcka från brottslighet men inte helt råda bot på problemet. Vidare kan en höjning av straffskalan och att det anses vara ett allvarligare brott resultera i att det får högre prioritet hos polis och åklagare. Detta tillsammans med centraliserad anmälning av brott skulle kunna leda till att fler brott utreds och förhoppningsvis fler fällande domar.

CENTRALISERING AV ARBETET MOT BLUFFAKTUROR OCH ÖKAT SAMMARBETE BLAND MYNDIGHETER

För att problemet med bluffakturor ska kunna tas på allvar måste det på ett bättre sätt gå att ta fram relevant statistik och data. För att kunna bekämpa brottsligheten måste arbetet centraliseras. En enda enhet som tar emot anmälningar mot just denna typ av brott skulle göra att man enklare kan se i vilken utsträckning ett blufföretag arbetar. Detta är avgörande med tanke på

att blufföretagen jobbar över hela landet och inte bara exempelvis i en stad. Om alla anmälningar samlas på ett ställe kan man snabbt se vidden av ett blufföretags brottsliga verksamhet och på så sätt finna större incitament att starta förundersökningar mot dessa. Här kan inspiration tas från Storbritannien som skapat en paraplyorganisation för att centralisera arbetet mot bedrägerier.

Vidare är det viktigt att öka samarbetet mellan olika myndigheter. Polisen, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten m.fl. måste bli bättre på att samarbeta i arbetet mot bluffakturor. Skatteverket kan spela en avgörande roll här, då många blufföretag utöver bedrägeriet även ofta åtalas för skattebrott. Detta innebär att blufföretagen kanske dyker upp på Skatteverkets radar långt innan polisen får upp ögonen för bedrägeriverksamheten.

ÅTGÄRDER PÅ EU-NIVÅ

Problemet med bluffakturor har en gränsöverskridande karaktär och därmed även en europeisk dimension. Även om en del av problemet måste bekämpas på nationell nivå så måste även åtgärder tas på europeisk nivå. Centralisering krävs likväl på nationell nivå som på europeisk nivå. Inspiration kan hämtas från åtgärder som exempelvis EU-sweeps. Även om organisationer som UEAPME arbetar hårt för att kommissionen ska agera, krävs även påtryckningar från medlemsstaterna. Här är det viktigt att regeringen förstår vidden av problemet och vikten av att hitta en lösning likväl på nationell som på europeisk nivå. Ledning kan tas av de förslag som europeiska parlamentets utredning tillhandahåller. Att endast öka medvetenhet lär knappast räcka utan man behöver även ändra på regleringen på europeisk nivå. En central enhet som jobbar enbart med bluffakturor behöver skapas och skyddet mot bluffakturor måste harmoniseras så att blufföretagen inte kan verka över gränserna och komma undan. Detta skulle även förhindra att blufföretagen flyttar runt så fort de blir ertappade i ett land.

Om Företagarna

Företagarna är Sveriges största företagarorganisation. Vår uppgift är att skapa bättre förutsättningar för företagande i Sverige. Vi företräder 75 000 företagare, vilket ger oss stor möjlighet att påverka och driva opinion för ett bättre företagarklimat. Dessutom erbjuder vi våra medlemmar unika medlemsförmåner. Företagarna är en medlemsägd, medlemsstyrd och partipolitiskt obunden intresseorganisation. Vi finns över hela landet med 20 regionkontor och 261 lokala nätverk och mötesplatser.

företagarna

Huvudkontor: Företagarna, 106 67 Stockholm. Telefon 08 - 406 17 00. info@foretagarna.se
www.foretagarna.se